

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ

زبان آموزی، جمله سازی و نگارش

ششم دبستان

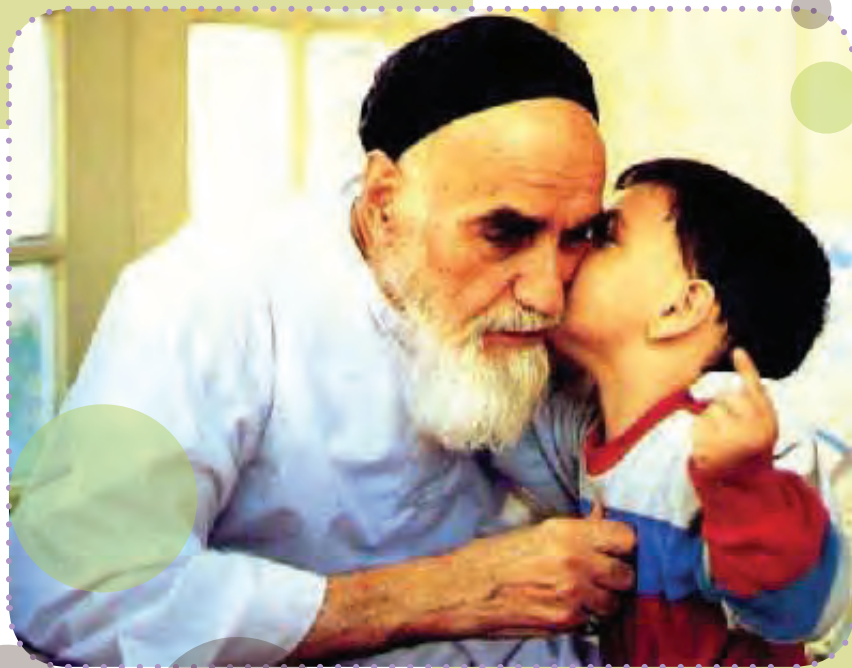
(دانش آموزان آسیب دیده ی شنوایی)

وزارت آموزش و پرورش سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

- نام کتاب:** زبان‌آموزی، جمله‌سازی و نگارش - ششم دبستان - ۲۶۰۴۱
- پدیدآورنده:** سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
- مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف:** معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و توان‌بخشی
- شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف:** فاطمه انصاری بارده، نرگس بابایی، فاطمه رشنو سیردری، لیلا فیاضی‌بارجینی، منصوره کاظمی‌کیا (اعضای گروه تألیف به ترتیب حروف الفبا) - با همکاری مهدی کاظمی دستجردی - محسن ذکاء اسدی (ویراستار)
- مدیریت آماده‌سازی هنری:** اداره‌ی چاپ و انتشارات سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
- شناسه افزوده آماده‌سازی:** احمدرضا امینی (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) - مجتبی احمدی (طراح گرافیک و صفحه‌آرا) - بهنام خیامی زادشتی (تصویرساز) - شیوا ضیایی (طراح جلد)
- نشانی سازمان:** تهران: خیابان انقلاب - خیابان شهید برادران مظفر - شماره ۶۶ - تلفن: ۶۶۹۷۰۴۵۵، دورنگار: ۶۶۹۷۰۷۷۸، کد پستی: ۱۴۱۶۹۳۵۶۸۴
- ناشر:** شرکت افست: تهران - کیلومتر ۴ جاده‌ی آبعلی، پلاک ۸، تلفن: ۷۷۳۳۹۰۹۳، دورنگار: ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی: ۴۹۷۹ - ۱۱۱۵۵
- چاپخانه:** شرکت افست «سهامی عام»
- سال انتشار و نوبت چاپ:** چاپ اول ۱۳۹۹

برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به پایگاه کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir و برای خرید کتاب‌های درسی به سامانه فروش و توزیع مواد آموزشی به نشانی www.irtextbook.ir یا www.irtextbook.com مراجعه نمایید.

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان آموزش و پرورش استثنایی است و هر گونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

«امید من به شما دبستانی‌هاست.»

امام خمینی «قُدِّسَ سِرُّهُ»

به نام خدا

یکی از اهداف کلیدی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، پرورش تربیت‌یافتگانی است که از دانش‌های پایه و عمومی سازگار با نظام معیار اسلامی برخوردار گردند و با روحیه مسئولیت‌پذیری و تعالی‌خواهی و برخوردار از مهارت‌های ارتباطی، در حیات خانوادگی و اجتماعی با رعایت اصول برگرفته از نظام معیار اسلامی، مشارکت مؤثر داشته باشند. زمینه تحقق چنین هدفی را راهکارهای مبتنی بر نظریه و پژوهش‌بنیان، نظیر طراحی، تدوین و بازتولید برنامه‌های درسی موجود با تأکید بر متناسب‌سازی حجم و محتوای کتاب‌های درسی و ساعات و روزهای آموزشی با توانمندی‌ها و ویژگی‌های دانش‌آموزان فراهم می‌کند.

بر این اساس سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور در مسیر اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و به پشتوانه اهداف مندرج در اساسنامه خود، اقدام به تدوین محتوای کتاب‌های نوآموزان و دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، مبتنی بر برنامه درسی ملی نموده است. در طراحی و تدوین محتوا برای این گروه از دانش‌آموزان، ضمن توجه به ویژگی‌های شناختی، حسی، جسمی و هیجانی نوآموزان و دانش‌آموزان تلاش گردیده تا ملاحظات ساحت‌های تربیتی حاکم بر فلسفه تعلیم و تربیت که ناظر به رشد و توانمندی دانش‌آموزان برای درک و فهم دانش پایه و عمومی، کسب مهارت‌های دانش‌افزایی، به کارگیری شیوه تفکر علمی و منطقی، توان تفکر انتقادی، آمادگی جهت بروز خلاقیت، بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی است، مورد توجه قرار گیرد تا زمینه‌های مساعد برای به فعلیت رساندن استعدادها و توانایی‌های آنان را فراهم سازد.

سازمان آموزش و پرورش استثنایی بر خود واجب می‌داند از تلاش و مساعی تمامی گروه‌های تألیف کتاب‌های درسی و همکاران سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت متبوع که در مراحل چاپ و آماده‌سازی ما را یاری داده‌اند، تقدیر و تشکر نماید. امید است معلمان، کارشناسان و صاحب‌نظران آموزش و پرورش با نظرات و پیشنهادهای ارزشمند خود این سازمان را در ارتقای کیفیت این محتوا یاری رسانند.

معاون وزیر و رئیس سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

فهرست

- درس اول: توصیف انسان ۱
- درس دوم: عناصر داستان(۱): آغاز داستان..... ۱۹
- درس سوم: عناصر داستان(۲): مسئله‌ی داستان..... ۲۹
- درس چهارم: عناصر داستان(۳): حل مسئله و آخر داستان ۳۹
- درس پنجم: عناصر داستان(۴): توالی عناصر داستان ۴۹
- درس ششم: عناصر داستان(۵): رونویسی و بازنویسی آغاز داستان..... ۵۵
- درس هفتم: عناصر داستان(۶): رونویسی و بازنویسی مسئله، حل مسئله و آخر داستان ۶۳
- درس هشتم: داستان‌نویسی(۱)..... ۷۱
- درس نهم: داستان‌نویسی(۲)..... ۷۹
- فعالیت‌های دوره‌ای ۸۷

مقدمه

پروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که هم‌زمان با تحول بنیادین و تغییر نگرش‌ها در قلمرو آموزش و پرورش، توانستیم با تکیه بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و نیز با توجه به چارچوب برنامه‌ی درسی ویژه‌ی دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی در آموزش و پرورش استثنایی، به نگارش این کتاب بپردازیم. امیدواریم که آموزش مناسب این محتوا، زمینه‌ی شکوفایی استعدادها و گسترش توانایی‌های نوآموزان و پرورش و تقویت مهارت‌های زبان شفاهی و نوشتاری دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی میهن اسلامی را، به‌ویژه در جمله‌سازی و نگارش (انشا) فراهم سازد و آموزگاران گرامی را در امر تدریس یاری نماید.

برای پیشبرد بهتر فرایند یاددهی - یادگیری و کمک به بهبود روند آموزش این محتوا، توجه آموزگاران گرامی را به نکات زیر جلب می‌کنیم:

- در تهیه و تدوین این کتاب و نیز انتخاب عناصر زبانی و روند آموزش، تلاش بر این بوده است که به روند رشد طبیعی گفتار و زبان و در حد امکان به محتوای آموزشی هر پایه و مطالب کتاب فارسی آن‌ها توجه شود، ولی به دلیل نیازهای ویژه‌ی دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی، ممکن است مواردی ناهمخوانی نیز مشاهده گردد.

- در هر پایه، محتوای کتاب زبان‌آموزی و جمله‌سازی با نظمی زمانی و با توجه به اصول توالی محتوا، شامل «توالی ساده به مشکل»، «جزء به کل» و «عینی به ذهنی»، تدوین شده است. آموزش پایه‌ی اول مقدماتی با یادآوری و افزایش خزان‌های واژگانی آغاز می‌شود و به جمله‌های دو کلمه‌ای پایان می‌یابد. در پایه‌های بالاتر، گسترش جمله‌ها و عناصر زبانی ادامه پیدا می‌کند، به گونه‌ای که در پایان دوره‌ی ابتدایی، از دانش‌آموزان انتظار می‌رود به سطح مطلوبی از مهارت‌های زبانی، به ویژه در جمله‌سازی و نگارش، دست‌یابند.
- تدریس این کتاب، در جدول ساعات هفتگی، بخشی از زمان درس «زبان و ادبیات فارسی (انشا)» را به خود اختصاص می‌دهد.
- دستور زبان فارسی شامل ساخت واژه و جمله (صرف و نحو) براساس قواعد زبانی است. در این مجموعه کتاب‌ها، مباحث وابسته به ساخت جمله و گفته/متن مورد نظر است، بنابر نیاز، به مباحث ساخت واژه (مانند چگونگی ساخت کلمه‌های جمع) و به مهارت‌هایی همچون دقت، شناخت، تشخیص و کاربرد نیز توجه کرده‌ایم.
- خواسته‌ی بنیادی مؤلفان محتوای زبان‌آموزی، جمله‌سازی و نگارش (راهنمای تدریس و کتاب درسی)، گسترش همه‌ی مهارت‌های زبانی است اما گسترش و پیچیدگی زبان و مهارت‌های وابسته به آن‌ها ما را بر آن داشت تا انتخاب مطالب، بنابر ضرورت و نیاز دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی صورت گیرد و به آموزش مهارت‌های نوشتاری (در سطوح فعال نوشتن) گرایش داشته باشد، هر چند اجزا و ارکان دیگر زبان و مهارت‌های آن نادیده گرفته نشده‌اند.
- آموزش و یادگیری مهارت‌های زبانی در دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی تنها از راه شنیدن دچار مشکل می‌شود. از این رو جهت جبران و رفع مشکل یادگیری بر گفتارخوانی، داشتن تعاملات کلامی/غیر کلامی و ارائه‌ی مطالب آموزشی به شکل عینی و نوشتاری تأکید می‌گردد.
- همکاران گرامی، سطح توانایی‌ها و نوع روش ارتباط دانش‌آموزان را هنگام تدریس و ارزشیابی در نظر داشته باشید.
- همکاران گرامی، برای تسهیل در روند آموزشی از حرکات بیانگر بدنی و اشاره‌ها، از تصاویر بزرگ، تخته‌ی هوشمند، تخته‌ی کلاسی، نوشتاری و ... استفاده کنید.
- افزون بر این، «کتاب معلم (راهنمای تدریس) پایه‌ی ششم» را برای هر درس مطالعه کنید و تدریس خود را با اهداف، انتظارات، روش‌های تدریس و جدول زمان‌بندی آموزش هر عنوان درسی، مطابقت دهید. ضمن

آنکه از فعالیت‌های پیشنهادی و نکته‌های مربوط به تدریس استفاده نمایید و برای آگاهی از اهداف و اجرای تمرین‌های کتاب درسی از دانستنی‌های کتاب معلم بهره‌مند شوید.

• برای آشنایی شما همکاران ارجمند، جدول درس‌های پایه‌های دوره‌ی ابتدایی، در کتاب معلم (راهنمای تدریس)، با عناوین درس‌ها تهیه شده است. جدول زمان‌بندی درس‌های پایه‌ی ششم نیز در آغاز فصل دوم همان کتاب آمده است. این جدول شما را در برنامه‌ریزی دقیق تدریس یاری می‌کند. در کتاب معلم (راهنمای تدریس) به آموزگار گرامی توصیه شده است که هر دو گونه‌ی نوشتاری و گفتاری فارسی معیار را در هنگام آموزش و تدریس به دانش‌آموزان به کار برند و متناسب با سطح توانایی و آسیب‌شنوایی دانش‌آموزان، ایشان را از تفاوت‌های هر دو گونه و بیان گفتاری و نوشتاری مناسب آگاه سازند.

• در کتاب معلم (راهنمای تدریس) و کتاب درسی زبان‌آموزی، جمله‌سازی و نگارش پایه‌ی ششم، فعالیت‌ها و تمریناتی برای ارتقای هر پنج مهارت زبانی، پیش‌بینی شده است. هر دانش‌آموز، به ترتیب فرارگیری فعالیت‌ها و تمرین‌ها، ابتدا می‌شنود (یا گفتارخوانی می‌کند) و درک می‌کند (می‌فهمد) سپس می‌گوید. در مرحله‌ی بعد، هر دانش‌آموز با درک خوانداری جمله‌ها تکلیف مربوط را انجام می‌دهد و در انتها با تمرین‌های متنوع نوشتاری می‌تواند خودش نوشتن خودانگیخته داشته باشد.

 هدف و انتظارات از تألیف هر درس برای آموزگاران، در این قسمت آمده است.

 چگونگی اجرای یک فرایند یاددهی - یادگیری به شکل عملی (مجسم) در کلاس در این قسمت، مطابق با کتاب معلم (راهنمای تدریس)، آورده شده است.

 نحوه‌ی اجرای تمرین «ببین، بشنو و بگو» در این قسمت‌ها شرح داده شده است.

 در این قسمت نکته‌هایی که باید در زمان انجام دادن تمرین توسط دانش‌آموزان مورد توجه همکاران عزیز قرار بگیرد، آمده است.

 در بیشتر درس‌ها، نکات و راهکارهایی ارائه شده است که والدین ارجمند می‌توانند با به‌کارگیری آنها به گسترش و تثبیت مهارت‌های آموخته شده کمک کنند. مهارت‌ها در شرایط و موقعیت‌های طبیعی تکرار و تمرین می‌شوند و بهتر است در همه‌ی مراحل تبادل نظر با آموزگاران صورت گیرد. این قسمت در پایین هر درس با نماد آغاز جمله مشخص شده است.

 در این صفحه با توجه به محتوای هر درس و مطابق با راهنمای تدریس (معلم) همکاران گرامی فعالیت‌هایی برای دانش‌آموزان پیش‌بینی و اجرا می‌کنند.

• ارزشیابی این درس توصیفی است و فرصت مناسبی برای شناسایی دقیق توانایی و استعداد‌های فراگیران

فراهم آورده است. برای بهره‌گیری بهتر از این روش، لازم است از آغاز سال تحصیلی، ابزارهای مناسب همچون آزمون‌های عملکردی، کارپوشه و سیاهه‌ی رفتار، تهیه شود.

ساختار تمرین‌های این کتاب

در این کتاب درسی، فعالیت‌ها و تمرین‌ها با روال و نظم خاصی در کنار هم قرار گرفته‌اند. از نکته‌های دارای اهمیت در این زمینه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- فعالیت‌ها از شفاهی به سمت نوشتاری تهیه و تدوین شده است.
- در ابتدا درک شنیداری و خوانداری سپس بیان گفتاری و نوشتاری مدنظر است.
- مهارت پنجم زبانی یعنی سازمان‌دهی ذهنی و تفکر در دانش‌آموزان ارتقا داده می‌شود.
- تکلیف‌ها و فعالیت‌های دانش‌آموزان می‌تواند به صورت‌های زیر باشد:
  - شنیدن (گفتارخوانی) - دیدن: هر دانش‌آموز درک کند و نشان بدهد.
  - شنیدن (گفتارخوانی) - گفتن: هر دانش‌آموز درک کند و بگوید (کلامی/ غیرکلامی).
  - شنیدن (گفتارخوانی) - انجام دادن: هر دانش‌آموز درک کند و انجام دهد.
  - خواندن - نوشتن: هر دانش‌آموز درک خواندن داشته باشد و بنویسد.
- در این کتاب ۹ درس وجود دارد که در فرایند مرحله‌ای دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که یک شخص را توصیف کنند و شرحی بر زندگی فردی بگویند و بنویسند؛ همچنین عناصر تشکیل دهنده داستان را شناسایی می‌کنند و قادر خواهند بود به شکل مناسبی داستانی بگویند و حداقل در یک بند بنویسند. در این فرایند بر رعایت توالی مهارت‌های زبانی شنیدن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن و نیز توالی ساده به مشکل فعالیت‌ها تأکید و توجه شده است.
- در هر درس، بخش «با هم بیاموزیم» به درک و بیان شفاهی و نوشتاری توجه دارد و در ادامه‌ی فعالیت‌های پیشنهادی در کتاب معلم (راهنمای تدریس) به شکل عملی در کلاس اجرا می‌شود.
- در تمرین اول با عنوان «ببینید، بشنوید و بگویید»، درک شفاهی و پاسخ شفاهی با توجه به تصویر و مطابق دستورالعمل، هدف آموزشی قرار گرفته است.
- تمرین دوم هر درس به طور معمول با تصویرها و جمله‌هایی همراه است تا هر دانش‌آموز با صدای بلند بخواند و توانایی درک خواندن، هدف آموزشی را کسب و تثبیت نماید.
- از تمرین سوم به بعد تکالیف متنوعی برای نشان دادن درک خواندن، تکمیل جمله و سپس نوشتن جمله و متن به صورت گام به گام ارائه شده است.

نمونه‌ی ساختار تمرین‌های مربوط به درک خواندن:
خواندن جمله؛ انتخاب تصویر؛ خواندن متن؛ انتخاب/ تکمیل/ نوشتن جمله.
نمونه‌ی ساختار تمرین‌ها برای تکمیل جمله/ متن:
ارائه‌ی تصویر، کلمه و انتخاب کلمه‌ی مناسب با توجه به تصویر و تکمیل جمله/ متن؛
ارائه‌ی کلمه و انتخاب کلمه‌ی مناسب و تکمیل جمله/ متن؛
ارائه‌ی تصویر و تکمیل جمله/ متن با توجه به تصویر داده شده.
نمونه‌ی ساختار تمرین‌ها برای نوشتن جمله/ متن:
ارائه‌ی تصویر و کلمه/ کلمه‌ها و نوشتن جمله/ متن؛
ارائه‌ی کلمه/ کلمه‌ها و نوشتن جمله/ متن؛
ارائه‌ی تصویر و نوشتن جمله/ متن؛

• ساختار تمرین‌ها در درس‌های این کتاب به گونه‌ای تنظیم شده است که دانش‌آموزان به توانایی تفکر، توصیف انسان، بیان شرح‌حال و روایت کردن برسند. در ابتدا هدف آن است که بتوانند یک انسان را بر اساس پنج ویژگی (سن، شغل، ظاهر، رفتار و احساس و محل زندگی) توصیف کنند؛ سپس بتوانند با استفاده از اطلاعاتی مانند آثار، کارها و رویدادهای مهم، دوره‌ی زمانی زندگی، تحصیلات و محل تولد یک فرد زندگی‌نامه‌ای برای او بگویند و بنویسند. در درس‌های بعدی آن‌ها با طی فرایند یاددهی و یادگیری مناسب خواهند توانست یک رویداد، خاطره، اتفاق و غیره را در قالب یک داستان کوتاه متشکل از چهار بخش (آغاز، مسئله، حل مسئله و آخر) بگویند و بنویسند.